

From a painting by Karl Bodmer of Pehriska-Rupa,
a Minnetaree Warrior, 1834, Northern Natural Gas
Collection, Joslyn Art Museum.

A PLAINS WARRIOR DOING THE DANCE

KROEBERS DATTER OG DEN UTOPISE ANARKISME

Følgende anmeldelse af Ursula K. LeGuin's bog *THE DISPOSSESSED* er taget fra tidsskriftet *Proxima*, nummer 6, Dec. 1975. Men inden vi går over til anmeldelsen, så kan vi jo se på, hvad det er, som gør bogen værdig til spalter i *STOFSKIFTE* og knytte nogle kommentarer omkring bogens genre. For den falder nemlig ind under stilarten *SCIENCE FICTION*; en genre, hvor mange intellektuelle alene ved navnets nævnelse spytter pibesovsen ud og siger: "Føj, for pokker. Det beskæftiger vi os sgu ikke med!!"

Men science fiction er ikke kun Månebase Alpha, Jens Lyn, Stjernekrigen osv., som mange desværre går rundt og tror. Det er meget mere. Selvfølgelig hører de ovennævnte eksempler ind under genren, men i en afdeling man kalder for *SPACE OPERA*. Denne afdeling kan sammenlignes med den triviallitteratur, som vi kender fra ugebladene, lægeromanen, slotsromanen og hvad man nu kalder det. Virkeligt godt Science Fiction er til trods for manges meninger yderst relevant og samfundskritisk. Man tager mange, *VIRKELIGE* såvel som *TEORETISKE*, problemer op til overvejelse indenfor den kvalitetsmæssige del af genren. Handlingen foregår blot ikke i nutiden men i fremtiden, hvilket samtidig giver mulighed for en mere spændende og varieret handling. Man er ikke fastlåst i sin egen tids snævre samfundgrænser for at få sine ting sagt, men kan give sit budskab i en forunderlig, men dog som regel velunderbygget fantasifuld verden. Landskabet omkring én ligger åbent - frit til at forme og gøre den problematik, man vil frem med, mere interessant. Er tidsgrænserne også først brudt ned, så ligger der også mulighederne for virkelig stærke satirer omkring et eller flere af vore samfundstræk eller samfundet som helhed.

Man burde helt sikkert lytte mere til Science Fictions forfatternes budskaber. Man lo i sin tid af *JULES VERNE*, da han beskrev undervandsbåde, månerejser osv. I dag griner mange af Science Fiction forfatterne. Men mange af deres "*PROFETIER*" kan gå i opfyldelse. *FRANK HERBERT* skrev f.eks allerede i 1930'erne omkring oliekrise i 1970'erne. Den økologiske bog *KLIT*, som samme forfatter nu er meget kendt på, fik ingen videre omtale, da den i sin tid udkom. Det var før begrebet *ØKOLOGI* og *MILJØ-BEVÆGELSERNE* kom rigtigt op at stå til det

som vi kender dem i dag. Nu er denne bog blevet genopdaget. Og hvor mange ved, at ARTHUR C. CLARKE, manden bag RUNREJSEN ÅR 2001 (Stanley Kubric lavede filmen efter hans bog), er satellitternes fader? Han beskrev satellitterne i sine værker samtidig med, at han publicerede de tekniske data i videnskabelige tidsskrifter. I dag udgør satellitterne en væsentlig del af vores tilværelse.

Vores eget håndværk, ANTROPOLOGI, har endvidere også en meget central placering indenfor Science Fiction genren. Dette kan man f.eks. tydeligt spore i LeGuin's bøger. Hun er skam også datter af den berømte antropolog KROEBER. Men i næsten al Science Fiction er der antropologi at hente. HVORDAN VILLE ET SAMFUND SE UD, HVIS F.EKS. INDBYGGERNE IKKE BEHØVER ORGANISK FØDE??? HVIS MENNESKET HAVDE BRUNSTTIDER SOM DYRENE, HVERT INDIVID PÅ UFORUDSIGELIGE TIDER OM ÅRET. HVORDAN VILLE ARBEJDSMARKEDET, SAMFUNDET ETC. VÆRE OPBYGGET??? Der er antropologi nok i denne genre, så det batter. Møder med andre intelligensvæsener: Hvordan er de, hvordan lever de? Ritualer, organisation, teknologi, kriseteorier osv, osv. Der er nok at opleve selv for antropologer.

Ursula K. LeGuin's bog THE DISPOSSESSED kan bruges som et udmærket eksempel på Science Fiction genrens seriøse bøger og fortjener en plads i det agtværdige Stofskifte. Og ikke kun på grund af det ovenstående, selvfølgelig, men også fordi bogens centralitet ligger i temaet til dette nummer af Stofskifte ANARKISME OG UTOPI. Men dette omhandler anmeldelsen. Og det var vist den vi kom fra, ikk'?

ENGELSK AFDELING

Ursula K. Le Guin:
The Dispossessed
Avon 1974.

Denne bog er ikke alene en bog, der selvfølgelig bør læses af alle Proximas læsere. Det er en bog, der utvivlsomt allerede er blevet læst af næsten alle Proximas læsere. Derfor betragter jeg denne lejlighed til at skrive om bogen, som en optakt til en diskussion, snarere end som en egentlig anmeldelse.

Altså The Dispossessed er en sf roman i særklasse, den er allerede optaget på mit lokale parnas sammen med en håndfuld notabiliteter som Wells, Stapledon, Asimov, Dick, Aldiss og Ballrd. Sf genrens kosmologiske og antropologiske metafysikere. De folk som visionært arbejder med problemerne: Hvad er det for et kosmos vi lever i? Hvad er menneskets natur?

Det enestående ved Le Guin's bog er at hun opstiller spørgsmål som både er kosmologiske og antropologiske. Og at hun, hvad de sidst angår, kommer nærmere brændpunktet for samfundsdebatten gennem de sidste 15 år end nogen anden bog, jeg har læst fra denne periode.

The Dispossessed går nemlig genremæssigt tilbage til forløberen for sf - til den utopiske roman. Men The Dispossessed udmærker sig ved at kombinere denne klassiske genre med anti-utopien (som Orwell Huxley og Baye lavede den) og ved at formulere denne syntese af utopi og anti-utopi indenfor sf's strenge genremæssige krav. Det er da også ud fra disse interne sf krav at bogen primært er blevet accepteret, og det altså helt fortjent.

The Dispossessed er ikke en hvilken som helst roman, det er en Science Fiction roman.

Man skal næsten over til Stapledon eller Asimov for at finde en så stort anlagt kosmologisk ramme som bogens.

Der er to verdener, fuldt understyret, som bogen præsenterer. Og de to verdener har fælles historier, som gør dem til anti-utopier for hinanden. Den ene verden er kapitalistisk forbruger-univers med alle de tillokkelser og forbandelser en sådan har. Den anden er nøgternt og usentimentalt skildret

nøjsomhedskultur, hvor forholdet til kulturen er økologisk og forholdet menneskene imellem er "anarkistisk" i den utopiske tradition som primært er knyttet til Tolstoj, Bakunin og de spanske anarko-syndikalister, hvis bøddele formentlig er bisat med 40 års forsinkelse, når denne anmeldelse læses.

Selve titlen The Dispossessed er et raffineret ordspil. Possessed betyder som bekendt besat (f.eks. af den onde), men det betyder også i besiddelse af.

Omvendt betyder dispossessed berøvet alt hvad man ejer eller fordrer. Og selv om det ikke er den etablerede betydning, lægger ordet altså op til også at betyde befriet fra besættelse.

Le Guin har altså i titlen begået den genistreg at udvikle en hel bevidsthedsteori og samfundskritik i et enkelt beskedent ord. Vor kultur (industrilandenes - såvel de vestlige, som sovjet-blokken) er besat af manien efter at besidde. En dansk oversætter ville komme i store vanskeligheder allerede ved titlen, fordi besidde og besætte på dansk er to forskellige ord.

At bogen har anbragt sig i brændpunktet viser sig særlig ved, at den ud over de allerede nævnte temaer, empirialismen, den økologiske misere, forbrugersamfundets vanvid, også er en central kønspolitisk bog. Den ideologiske grundlægger af den anarkistiske verden er en kvinde, og kønnenes ligestilling i denne verden er ikke blot et postulat, men en realitet som demonstreres gennem snesevis af overbevisende detaljer ved skildringen.

Ligesom den øvrige skildring er de erotiske og seksuelle relationer skildret med en nøgtern varme, som er meget overbevisende. Utopien er troværdig, fordi den netop ikke er fuldkommen, men menneskeligt ufuldkommen. Den er ikke umiddelbart attraktiv for en overflødelig amerikaner eller europæer, men forfatteren søger at overbevise os om, at den alligevel er at foretrække fremfor den dødbringende besiddelseskultur.

Bogen har den kompositoriske finesse, at Ursula lader det mandlige talerør beskrive et samfund som præget af kvinder, og fordi hun læ-

der en privilegeret, et geni af den Einsteinske klasse, skildre et samfund, hvor ingen - slet ikke genier - er privilegeret.

Shevek er det første fiktive geni, som har været i stand til at overbevise mig om sit videnskabelige format. Den videnskabsteoretiske og filosofiske skildring bogen bringer om simultanister og sekventister indenfor den temporale fysik er ikke blot sproglige postulater, men bygger på et så solidt kendskab til relativitetsteorien, at det opfattes som andet og mere end et postulat.

Og alligevel er det for mig en meget utilfredsstillende bog. Som næsten alle gode sf-bøger. Jeg har spekuleret en hel del over grunden til denne utilfredshed. Resultatet af mine overvejelser er foreløbigt, at en del skyldes selve den indbyggede begrænsning i selv den mest progressive gruppe af venstre-intellektuelle amerikanere. Amerikanerne er nu engang et naivt folkefærd, og det vil de blive ved med at være så længe de fastholder en liberal ideologi (og vice versa). Le Guin fastholder stadig den liberalistiske anarkistiske ideologi - netop ideologi. Marxismen afviser hun med en lidt forenklet karrikatur i form af den sovjetagtige politistat Thu.

Den langt mere spændende model, som Kina udgør, tager bogen slet ikke stilling til. Og det er en iøjnefaldende mangel, specielt da bogen qua sin hovedperson som et af sine centrale temaer har forskerens dilemma som individualismens inkarnation. Netop for dette problem præsenterer Kulturrevolutionen en vældig udfordring, som bogen helt har ignoreret.

Når jeg bringer disse snævert socialistiske problemer ind i denne anmeldelse, mener jeg det er retfærdiggjort af selve bogens projekt - nemlig at være et modeleksperiment m.h.t. en praktisabel og menneskelig socialisme, som bl.a. ophæver den ulighed, som selve arbejdsdelingen har medført i vor kultur.

Denne binding til en stadig idealistisk og individualistisk amerikansk intelligentsia er bogens forudsætninger på godt og ondt. Og heri finder jeg forklaringen på bogens matte og uninspirerende

slutning. Ved overgangen fra diskussion til handling falder den intellektuelle idealist sammen som en mislykket soufflé.

Men selv denne litteratursociologiske forklaring tror jeg er utilstrækkelig og en smule uretfærdig.

En del af forklaringen på skuffelsen over denne fremragende bog ligger måske i selve dens genre.

Sf er måske en umulig genre. Den er blot også nødvendig. Netop heri ligger forklaringen på at man fortsætter som fan - skuffelse efter skuffelse.

Enhver anden genre stiller forholdtvis begrænsede krav til forfatterens fantasi og konstruktivitet. Inden for en realistisk eller måske surrealistisk modificeret ramme, som kan hentes præfabrikeret hos den terrestiske virkelighed, er det forfatterens opgave at skabe nogle fiktive personer og en hjemmelavet handling. Men selv de fiktive personer er medlemmer af arten homo sapiens, og handlingen udspilles i et velkendt samfund i en velkendt epoke. F.eks. vores egen. Sammenlign denne normale opgave med sf-forfatterens.

Hun skal også finde på personer, men de tilhører oftest en helt ukendt art, ligesom handlingen udspiller sig i et helt ukendt samfund i et helt umøbleret univers.

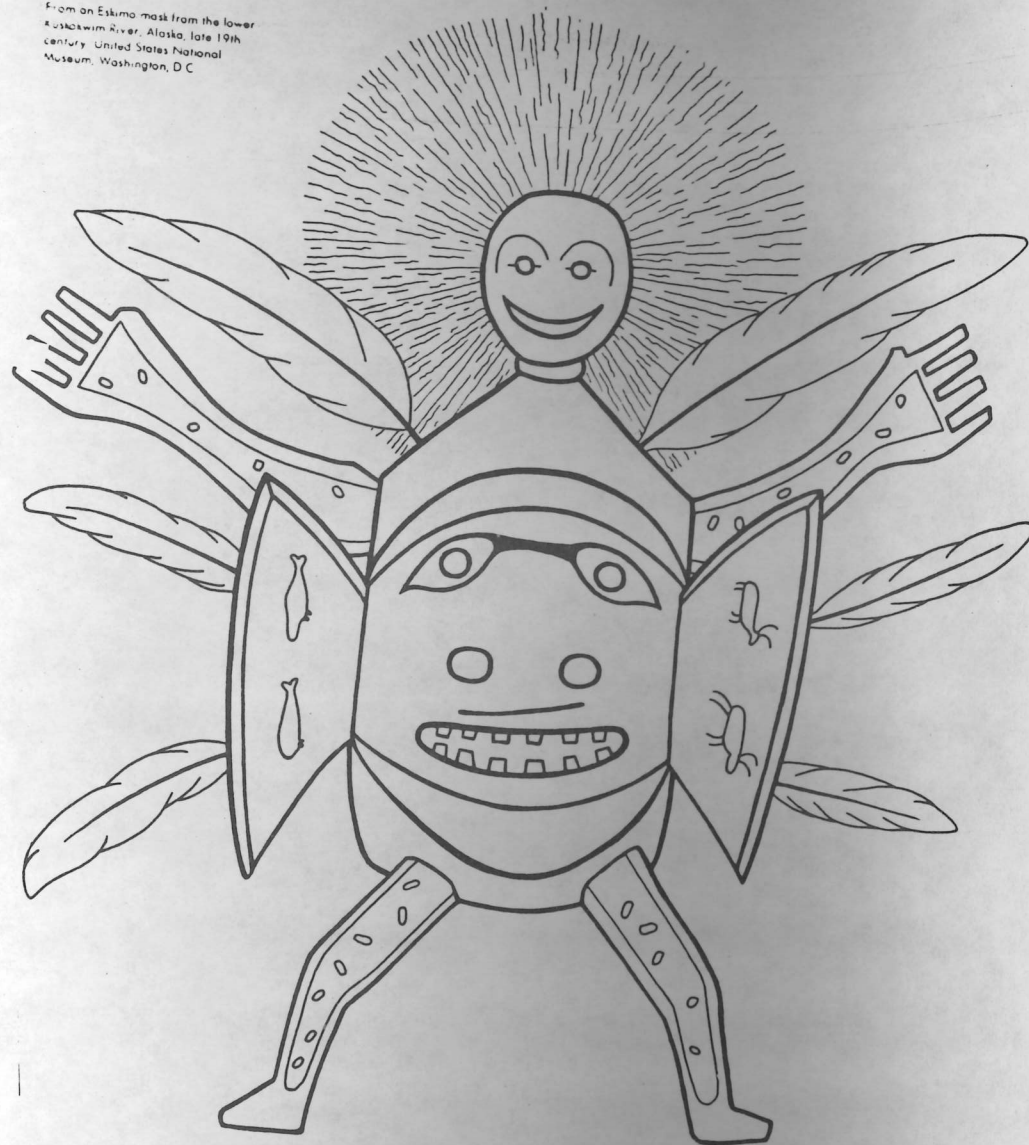
Et sådant forehavende kan næsten ikke undgå at gå galt på afgørende punkter. Og det er da også næsten altid tilfældet. Alligevel holder vi ud. Både forfattere og læsere af sf. Og det er rigeligt skuffelserne værd.

Der er nederlag som er mere ærefulde end sejre.

The Dispossessed er et af sf-litteraturens mest fremragende eksempler.

Benny Karpachof.

From an Eskimo mask from the lower Kuskokwim River, Alaska, late 19th century. United States National Museum, Washington, D.C.

Eskimo masks represented spirits, often of birds or animals important as food or considered magical in connection with hunting. They were worn in religious dances that were part of various festivals, like the whaling and caribou ceremonies. The mask above has doors which, when closed, represent the change from an ordinary being to that of its spirit.